

Kazimierz Dullak

Troska biskupa Czesława Domina o wiernych świeckich w świetle dekretów powizytacyjnych parafii diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 50/1-2, 3-26

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. KAZIMIERZ DULLAK
Uniwersytet Szczeciński

**TROSKA BISKUPA CZESŁAWA DOMINA O WIERNYCH
ŚWIECKICH W ŚWIELE DEKRETÓW POWIZYTACYJNYCH
PARAFII DIECEZJI KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEJ**

Treść: Wprowadzenie. 1. Wizyta pastoralna diecezji. 1.1. Rys prawny. 1.2. Rys statystyczny. 2. Wskazania pastoralne. 2.1 Rozwój życia religijnego. 2.2. Ożywienie pracy charytatywnej. 2.3. Aktywizacja duszpasterstwa małżeństwa i rodziny. 2.4. Kształtowanie katechizacji. 2.5. Świeccy w parafii. Zakończenie.

Wprowadzenie

Szczególną datą dla diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej pozostanie na zawsze 29.06.1972 r. W tym dniu decyzją papieża Pawła VI została powołana do istnienia na Ziemiach Zachodnich i Północnych Polski diecezja koszalińsko-kołobrzescka z siedzibą w Koszalinie¹. Pasterzowanie nową owczarnią objął dotychczasowy biskup pomocniczy diecezji gorzowskiej Ignacy Jez. Posługę pełnił zgodnie z wolą Ojca świętego przez blisko 20 lat. Kolejną bardzo ważną datą dla diecezji jest 8.02.1992 r. kiedy nastąpiło kanoniczne przejście diecezji² przez biskupa Czesława Domina,³

¹ Opracowanie dotyczące bezpośredniego przygotowania powstania i erekcji diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej znajduje się w: K. D u l l a k, *Bezpośrednie przygotowanie i erekcja diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej*, w: *W 1000-lecie powstania biskupstwa w Kołobrzegu*, red. I. J e ż, Koszalin 2000, s. 211-256.

² Koszalińsko-Kołobrzesckie Wiadomości Diecezjalne (dalej: KKWD) 20 (1992) nr 1-3, s. 6-7.

³ Urodził się 6.07.1929 r. w Michałkowicach k. Siemianowic Śl. W 1948 r. po zdaniu egzaminu dojrzałości wstąpił do Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Po ukończeniu studiów teologicznych na Uniwersytecie Jagiellońskim otrzymał 28.06.1953 r. święcenia kapłańskie. Po realizowanej pracy duszpasterskiej (w Michałkowicach, w Miotku, w Katowicach, w Czechowicach, w Lublińcu) w 1957 r. podjął pracę w Kurii Diecezjalnej w Katowicach. 15.08.1970 r. został biskupem służąc diecezji ka-

który do tej pory służył Kościołowi katowickiemu jako biskup pomocniczy. Posługiwał Kościołowi na Ziemiach Północno-Zachodnich tylko przez 4 lata. Dotknięty ciężką chorobą zmarł 15.03.1996 r. Choć okres posługi biskupa Domina był bardzo krótki, to jednak owoce umiłowania diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej i wielkiego zaangażowania się w posłudze temuż Kościołowi są ogromne.

Posługiwanie bp. Domina nie polegało na rewolucyjnych przemianach lub na wprowadzaniu metod duszpasterzowania, które by były oderwane od dotychczasowej tradycji wypracowanej przez lata powojenne. To, co podejmował Bp Diecezjalny było mocno zakorzenione w nauce Kościoła powszechnego i jego tradycji, oraz na wypracowanych metodach pracy duszpasterskiej i prawie diecezjalnym.

Niniejsze opracowanie w pierwszej części będzie skoncentrowane na wizytacji w ogólności i w odniesieniu do bp. Cz. Domina. Pozostała część studium będzie zasadniczo wzorowana na układzie części wykonawczej dekretów powizytacyjnych sporządzanych przez Wizytatora. W zakończeniu zostanie podjęta próba oceny przedmiotu, zawarta w tytule opracowania.

1. Wizyta pastoralna diecezji

1.1. Rys prawny

Pośród różnorodnych zadań, jakie spoczywają na biskupie diecezjalnym jest także wizyta pastoralna⁴ w diecezji. *Biskup obowiązany jest wizytować diecezję każdego roku, albo w całości, albo częściowo, tak jednak, by przynajmniej raz na pięć lat zwizytował całą diecezję. Obowiązek ten ma wypełnić osobiście, a w przypadku uzasadnionej przeszkody, przez innych określonych w prawie (kan. 396 §1 KPK-83).* Akcent normy został wyraźnie wyrażony w słowie: *obowiązany* łac. *tenetur*. Nie jest tu mowa o zwyczajnym poleceniu jak również nie jest to jedynie zachęta, ale chodzi o na-

towickiej. Od 1980 r. był przewodniczącym Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski, a następnie Caritas Polskiej. Zdb. K. P r z e k o p. *Biskupi zachodniopomorscy (X-XX)*, Koszalin 2003, s. 265-271.

⁴ Przymiotnik: pastoralna, ma swoje źródła już w kan. 343 KPK-17, ponieważ dotyczy ona tych wszystkich rzeczywistości, za które biskup jest odpowiedzialny jako pasterz diecezji.

kaz konieczny do wykonania, wynikający z konsekracji⁵ i misji kanonicznej.

Wizyta, która jest bezpośrednim spotkaniem biskupa z diecezjanami wymaga od niego poświęcenia czasu, by nie stała się jedynie *pro forma* wypełnieniem prawa. W przypadku zaś, gdyby biskup diecezjalny zaniedbał ten obowiązek, metropolita powinien o tym poinformować Stolicę Apostolską, a po uzyskaniu przez nią wcześniejszej aprobaty odbyć zaniedbaną wizytę (kan. 436 §1 n. 2 KPK-83).

Obowiązkiem pierwszorzędnym należącym do biskupa jest nauczanie (kan. 386 KPK-83) dające pierwszeństwo głoszeniu Ewangelii⁶. Posługa ta, zostaje urzeczywistniona głównie podczas wizyty pasterskiej, gdyż daje ona biskupowi możliwość spotkania się nie tylko z kapłanami i osobami konsekrowanymi, ale również z wiernymi świeckimi⁷.

W poszczególnych wspólnotach, do których biskup się udaje, sprawuje też urząd uświęcania. Właściwym jest, by podczas wizyty, biskup jako moderator i kustosz całego życia liturgicznego w Kościele, oprócz celebracji Eucharystii, udzielał sakramentów zwłaszcza bierzmowania, odmawiał w kościele liturgię godzin i odprawiał nabożeństwa Słowa Bożego wraz z homilią oraz modlił się za zmarłych⁸. Do niego należy więc troska, aby sprawowanie sakramentów, zwłaszcza celebrowanie Eucharystii jak i innych nabo-

⁵ Obowiązek wizyty jest wpisany w misję samego biskupa. Sobór potwierdza, że *w wypełnianiu postannictwa ojca i pasterza biskupi niech będą pośród swoich jako ci, którzy służą, jako dobrzy pasterze, którzy znają swoje owce, a których one również znają, jako prawdziwi ojcowie, którzy wszystkim okazują troskliwą miłość, których władzy, udzielonej przez Boga, wszyscy wdzięcznym sercem się poddają. Całą rodzinę swojej trzody niech jednoczą i kształtują w taki sposób, aby wszyscy, świadomi swoich obowiązków, żyli i działali we wspólnocie miłości. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Poznań 2002, nr 16 (dalej: DB 16).

⁶ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, w: Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Poznań 2002, nr 25 (dalej: KK 25). W homilii wygłoszonej przez bp. Czesława w trakcie ingresu do katedry koszalińskiej, został poruszony problem obowiązkowego głoszenia Ewangelii: „Do największych obowiązków pasterza diecezji należy głoszenie całej i niepominiejszonej nauki Chrystusa, co niejednokrotnie jest bardzo niepopularne w XX wieku. (...) Obowiązkiem pasterskim biskupa jest głosić światu tę niemożliwą naukę Jezusa Chrystusa nie tylko słowem, ale i przykładem życia”, w: *W 1000-lecie powstania*, dz. cyt., s. 296.

⁷ Zob. J. D y d u c h, *Duszpasterski i kanoniczny wymiar wizytacji parafii*, Prawo Kanoniczne 44 (2001) nr 1-2, s. 26-29.

⁸ E. M i r a g o l i, *La visita pastorale „anima regiminis episcopali”*, Quaderni di Diritto Ecclesiale 2 (1993) s. 144-146.

żeństw liturgicznych, było odprawiane według ustalonych norm. Chodzi bowiem o zmanifestowanie najwyższej troski w podtrzymywaniu w sobie i w swojej wspólnocie diecezjalnej cnoty religijności oraz o podkreślenie, że do kompetencji biskupa należy pobudzanie i ochrona całego życia liturgicznego w diecezji, a tym samym pobudzanie wiernych do respektowania norm ustalonych przez kompetentne władze⁹.

W duchu nauczania soborowego, poszczególni biskupi mają kierować kościołami partykularnymi sobie powierzonymi: *radami, zachętami i przykładem, ale także mocą swego autorytetu i świętej władzy*, gdyż są oni przełożonymi ludu, którym kierują¹⁰. Stąd zachęta przewodawcy powszechnego, by biskup zaangażował się w podejmowany trud wizytacyjny z należytą pilnością (kan. 398 KPK-83). Oznacza to, że wynikająca z prawa obecność biskupa w parafii, winna cechować się: precyzyjnością, uwagą, opiekuńczością, zatroskaniem itd., i wówczas pociąga ona konieczny respekt dla normatywy, która reguluje wizytę. Należna pilność wymaga również, aby wizyta trwała czas konieczny, pozwalający zapoznać się z rzeczywistością spotkanych wspólnot i poszczególnych wiernych. W ten sposób, biskup będzie mógł prawdziwie i skutecznie prowadzić dzieło ewangelizacji w swojej diecezji popierając je i rozwijając¹¹.

1.2. Rys statystyczny

Biskup Czesław Domin został biskupem diecezjalnym 1.02.1992 r.¹² Diecezję koszalińsko-kołobrzeską przejął uroczystym ingresem 8.02.1992 r. Pierwszą wizytę pasterską przeprowadził w parafii powierzonej dziekanowi dekanatu Sławno ks. Marianowi Dziemiance. Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Sławnie¹³ była wizytowana w dniach 21-22.03. tegoż samego roku. Następnie były wizytowane parafie w:

⁹ B. K u c a ł a, *Prawo wizytacji wiernych i obowiązek posłuszeństwa w świetle kan. 199 n. 7*, *Prawo Kanoniczne* 37 (1994) nr 1-2, s. 23-26.

¹⁰ KK 27.

¹¹ R. R y b a k, *Wizyta pasterska w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983*, w: *Biskupi. Wybrane elementy kanonicznej ekspresji osoby biskupa*, red. A. S o b c z a k, Poznań 2001, s. 130-131.

¹² Komunikat Nuncjatury Apostolskiej w Polsce z 1.02.1992 r. (Nr 2173/92) o nominacji Czesława Domina Biskupem Diecezjalnym Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, KKWD 20 (1992) nr 1-2, s. 2-3.

¹³ Dekret powizytacyjny z 25.06.1992 r. (Znak: LS 33-3/92), w: *Archiwum Kurii Biskupiej w Koszalinie*.

Żukowie (22-23.03.), Sławnie – pw. św. Antoniego (10-11.04.), Ostrowcu (8-9.05.), Stonowicach (10.05.) i Sławsku (24-25.05.)¹⁴. W pozostałych parafiach dekanatu¹⁵ wizyty pasterskie zostały przeprowadzone przez biskupa Tadeusza Werno. Jesienią wizytacja odbywała się w dekanacie Wałcz. Biskup odwiedził 7 parafii: Róża, Skrzatusz, Stara Łubianka, Szewcja, Szydłowo, Wałcz – pw. św. Mikołaja i Wałcz – pw. św. Antoniego¹⁶. Poza wymienionymi do dekanatu należy jeszcze parafia Strączno, które w zastępstwie zwizytował bp Ignacy Jeż. W kolejnym roku (1993), wiosną bp Domin przeprowadził wizyty pasterskie we wszystkich parafiach dekanatu Świdwin (7 parafii)¹⁷ i dekanatu Piła (6 parafii)¹⁸. Podobnie jesienią 1993 r. zostały zwizytowane dwa dekanaty: Połczyn Zdrój liczący 7 parafii¹⁹, z tym że parafię Buślary w zastępstwie odwiedził kanonicznie bp I. Jeż i dekanat Krzyż Wlkp. skupiający wówczas zaledwie 4 parafie²⁰. W roku 1994 Biskup Koszalińsko-Kołobrzeski wiosną wizytę pasterską przeprowadził we wszystkich parafiach (11) dekanatu Słupsk Północ²¹, zaś jesie-

¹⁴ Wszystkie dekry powizytacyjne zostały wystawione 25.06.1992 r., pod kolejno następującymi sygnaturami: Żukowo – LZ 6-3/92; Sławno pw. św. Antoniego – LS 6-2/92; Ostrowiec – LO 4-1/92; Stonowice – LS 26-2/92; Sławsko – LS 21-1/92.

¹⁵ Malechowo, Sulechówko, Sycewice.

¹⁶ Wymienione parafie kolejno otrzymały dekry powizytacyjne: 6.11.1992 r.–LR 4-1/92; 6.11.1992 r.–LS 4-5/92; 5.11.1992 r.–LŁ 5-3/92; 5.11.1992 r.–LSz 17-3/92; 7.11.1992 r.–LSz 39-5/92; 13.11.1992 r.–LW 2-7/92; 6.11.1992 r.–LW 1-10/92.

¹⁷ Parafie dekanatu Świdwin wraz z datami i sygnaturami dekretów powizytacyjnych: Cieszeniewo (12.03.1993 r.–LC 8-1/93), Lekowo (15.03.1993 r.–LL 7-2/93); Rusinowo (23.03.1993 r.–LR 7-2/93); Rymań (12.03.1993 r.–LR 5-3/93); Sławoborze (12.03.1993 r.–LS 7-2/93); Świdwin pw. MB Nieustającej Pomocy (12.03.1993 r.–LS 13-3/93); Świdwin pw. św. Michała Archanioła (12.03.1993 r.–LS 31-2/93).

¹⁸ Parafie dekanatu Piła wraz z datami i sygnaturami dekretów powizytacyjnych: Piła pw. MB Wspomożenie Wiernych (23.04.1993 r.–LP 6-4/93); Piła pw. św. Stanisława Kostki (8.05.1993 r.–LP 16-2/93); Piła pw. św. Antoniego (7.05.1993 r.–LP 12-11/93); Piła pw. św. Rodziny (23.04.1993 r.–LP 3-11/93); Piła pw. Miłosierdzia Bożego (23.04.1993 r.–LP 7-1/93); Stobno (23.04.1993 r.–LS 45-2/93).

¹⁹ Parafie dekanatu Połczyn Zdrój wraz z datami i sygnaturami dekretów powizytacyjnych: Lipie (29.11.1993 r.–LL 2-4/93); Połczyn Zd. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (23.11.1993 r.–LP 5-2/93); Połczyn Zd. pw. św. Józefa (24.11.1993 r.–LP 13-5/93); Popielewo (29.11.1993 r.–LP 10-1/93); Redło (29.11.1993 r.–LR 11-2/93); Toporzyk (29.11.1993 r.–LT 6-2/93).

²⁰ Parafie dekanatu Krzyż Wlkp. wraz z datami i sygnaturami dekretów powizytacyjnych: Dzierżążno Wielkie (6.12.1993 r.–LD 2-1/94); Krzyż Wielkopolski (3.12.1993 r.–LK 7-1/94); Wieleń Północny (6.12.1993 r.–LW 3-1/94); Żelichowo (20.12.1993 r.–LZ 1-1/94).

²¹ Parafie dekanatu Słupsk Pn. wraz z datami i sygnaturami dekretów powizytacyjnych: Bruskowo Wielkie (13.04.1994 r.–LB 11-2/94); Duninowo (13.04.1994 r.–LD 9-3/94); Jezierzycy (12.04.1994 r.–LJ 5-4/94); Słupsk pw. NSPJ (12.04.1994 r.–LS 10-2/94);

nią w czterech spośród sześciu parafii dekanatu Słupsk Południe²². Siły fizyczne Biskupa coraz bardziej były pochłaniane postępującą chorobą, stąd możliwość podejmowania wysiłku wizytacyjnego stawała się coraz bardziej okrojona. W roku 1995 bp Czesław podjął się wizytacji dwóch parafii dekanatu Koszalin Północ: par. pw. Ducha Świętego w Koszalinie i w Sianowie²³, a także w dekanacie złotowskim zwizytował parafię w Krajence i w Radawnicy²⁴.

Bilans końcowy zamknął się na liczbie 55. Tyle parafii zostało nawiedzonych w ramach wizyty pasterskiej przez Pasterza diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej w osobie bp. Czesława Domina.

2. Wskazania pastoralne

Wizja chrześcijańskiego zaangażowania świeckich w Kościele, ukazana w dokumentach *Vaticanum II* jest kontynuowana i pogłębiania w nauczaniu papieży i biskupów. VII Synod Biskupów (1987) był nie tylko konsultacją na temat roli i zadań laikatu, ale przede wszystkim próbą weryfikacji sposobu i stopnia realizacji wskazań i postanowień soborowych w sprawie wiernych świeckich. Wcześniej Jan Paweł II skierował apel do katolików świeckich: „nie dopuście, aby Kościół miał być nieobecny w jakimkolwiek środowisku życia naszego (...) narodu. Zaczyn Chrystusowej Ewangelii musi przemienić wszystko i wszystko musi być oświecone światłem Chrystusa. Dokonanie tego jest naszym obowiązkiem”²⁵.

Słupsk pw. św. Maksymiliana Kolbe (14.04.1994 r.-LS 34-6/94); Słupsk pw. św. Józefa (25.04.1994 r.-LS 44-3/94); Słupsk pw. św. Jana Kantego (19.04.1994 r.-LS 46-4/94); Ustka pw. Najśw. Zbawiciela (14.04.1994 r.-LU 2-4/94); Ustka pw. Gwiazdy Morza (14.04.1994 r.-LU 6-1/94); Wytowno (15.04.1994 r.-LW 8-2/94). Przeprowadzona wizyta pasterska w parafii słupskiej pw. bł. s. Faustyny nie zakończyła się dekretem, tak jak w pozostałych parafiach, ale z racji na fakt powołania jej do istnienia 10.08.1993 r., ślad pozostał w postaci *uwag powizytacyjnych* sporządzonych osobiście przez bp. Wizytatora (20.05.1994 r.-LS 12-2/94).

²² Parafie dekanatu Słupsk Pd. wraz z datami i sygnaturami dekretów powizytacyjnych: Kobylnica (7.11.1994 r.-LK 3-2/94); Kwakowo (3.10.1994 r.-LK 18-5/94); Słupsk pw. MB Królowej Różańca św. (17.11.1994 r.-LS 8-14/94); Słupsk pw. św. Jacka (24.11.1994 r.-LS 29-9/94). Pozostałe parafie dekanatu: Słupsk pw. św. Rodziny i Wieszyno zostały zwizytowane przez bp. I. Jeża.

²³ Z wizytowanej parafii Koszalina nie został przygotowany dekret powizytacyjny, choć wizytacja w czasie była bardzo rozłożona, zaś dekret z parafii sianowskiej wystawiono 7.06.1995 r. (Znak: LS 2-1/95).

²⁴ Krajenska (5.04.1995 r.-LK 11-7/95); Radawnica (17.06.1995 r.-LR 1-3/95).

²⁵ J a n P a w e ł II, *Powinniście uobecnić Kościół we wszystkich dziedzinach ludzkiej działalności*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 3 (1982) nr 5, s. 5.

Te zachęty, osadzone na wypracowanym przez Kościół bardzo wyraźnym i znaczącym miejscu świeckich w Mistycznym Ciele Chrystusa, stanowią tło dla regulacji tej tak ważkiej dziedziny życia diecezji, jaką jest miejsce świeckich w Kościele lokalnym.

2.1. Rozwój życia religijnego

„Ofiara Eucharystyczna jest *źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego* (KK 11). Jest ofiarą jedyną i wszechogarniającą. Jest największym dobrem Kościoła. Jest jego życiem”²⁶. Te słowa Pastora Kościoła powszechnego z całą pewnością były również treścią życia i nauczania bp. Czesława Domina. We wszystkich dekretach powizytacyjnych, bez wyjątku, jako jedne z pierwszych uwag zostały zawarte zachęty, wskazania, propozycje czy wręcz nakazy związane ze sprawowaniem Mszy św., przyjmowaniem Komunii św., czy innymi związanymi z kultem eucharystycznym zagadnieniami. Uczestnictwo w niedzielnej Mszy św. było priorytetowym tematem odezwań się Biskupa do wiernych i znajdowało swój ślad w końcowym dokumencie. Tylko w jednym dekrecie²⁷ wprost o tym nie powiedziano. Szukając przyczyny, można dojść do wniosku, że właśnie w tej parafii (Krajenka) udział wiernych na Eucharystii jest dobry. „Regularnie we Mszy św. niedzielnej uczestniczy 49% ogółu parafian, tj. 70,5% zobowiązanych”²⁸. Zaś w innym dekrecie Biskup zwraca uwagę nie tylko na uczestnictwo we Mszy św. niedzielnej, ale również zachęca do przyjmowania Komunii św.²⁹

Zaraz obok uczestnictwa w Niedzielnym Zgromadzeniu Biskup obejmuje troską tych, którzy nie z własnej woli, we Mszy św. nie mogą uczestniczyć, chodzi głównie o chorych i niedołącznych z racji na wiek. Z jaką częstotliwością Wizytator odwiedzał tę część Kościoła, w ich mieszkaniach, świadczą programy wizytacyjne i sporządzane osobiście przez Biskupa krótkie kroniki z pobytu w parafii. Główny akcent w trosce o chorych, położony został na systematyczne odwiedziny duszpasterzy z Komunią św.³⁰, jednocześnie bar-

²⁶ J a n P a w e ł II, *Modlitwa dla kapłanów Kościoła*, w: Tenże, *Listy do kapłanów*, Kraków 1998, s. 88.

²⁷ LK 11-7/95.

²⁸ Tamże.

²⁹ LT 6-2/93.

³⁰ ŁŁ 5-3/92; LD 2-1/94; LB 11-2/94; LD 9-3/94; LS 10-2/94; LU 6-1/94; LS 2-1/95; Biskup zachęca do podtrzymywania dotychczasowego zwyczaju w: LL 2-4/93; LP 5-

dzo zachęca do celebracji Mszy św. binowanej, w dni powszednie, w domu jakiegoś chorego³¹. Zachęta ta nie stanowi normy obligatoryjnej, gdyż rozliczne obowiązki księży, a szczególnie katecheza w szkole³² mogą być wielką trudnością w realizacji tego dobra.

Jak ważnym dla chorych jest przyjmowanie Komunii św. by podtrzymywać się w wierze i umacniać w dźwiganie krzyża codziennego cierpienia, tak ważnym dla bp. Czesława była wczesna Komunia św. Została wydana przez bp. Domina *Instrukcja o możliwości pełnego uczestnictwa dzieci przedszkolnych we Mszy św.* W racjach pastoralnych Biskup przytacza: „doprowadzenie dziecka do pełnego uczestnictwa we Mszy św. domaga się świadectwa wiary i pobożności rodziców”³³. Stawia im konkretne wymogi, które winni przyjąć na siebie tak w okresie przygotowawczym, jak i po przyjęciu przez dziecko po raz pierwszy Komunii św. Zachęta płynąca z *Instrukcji* znalazła również swój ślad w uwagach powizytacyjnych, dotyczy głównie tych parafii, w których służą siostry zakonne³⁴.

Dla jak najbardziej owocnego przeżycia Pamiątki Ostatniej Wieczery potrzebne jest zwrócenie uwagi – co uczynił bp Czesław – m.in. na nabożne jej sprawowanie, głoszenie homilii³⁵, zaangażowanie całej wspólnoty przez przejmowanie przewidzianych prawem funkcji liturgicznych³⁶, włączanie się we wspólny śpiew³⁷. Ta ostatnia kwestia, doty-

2/93; LP 13-5/93; LR 11-2/93; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LJ 5-4/94; LS 34-6/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 2-4/94.

³¹ LO 4-1/92; LS 26-2/92; LS 21-1/92; LW 1-10/92; LL 7-2/93; LR 7-2/93; LR 5-3/93; LS 7-2/93; LP 6-4/9; LP 16-2/93; LP 12-11/93; LP 3-11/93; LS 45-2/93.

³² LS 5-2/92; LP 10-1/93; Biskup po zapoznaniu się z warunkami panującymi w parafii, dodaje: „Raz w miesiącu jeśli to możliwe” w: LP 7-1/93; „Celebrowanie przez księży jednej Mszy św. kwartalnie w domu u chorego”, w: LK 11-7/95.

³³ *Instrukcja* z 21.11.1993 r. (B 2-14/93), KKWD 2191993) nr 10-12, s. 4-6.

³⁴ LL 2-4/93; LP 5-2/93; LP 13-5/93; LJ 5-4/94; LS 10-2/94; LS 34-6/94; LU 2-4/94; LS 8-14/94; LS 29-9/94; Parafie w których nie ma sióstr zakonnych, a wskazanie o wczesnej Komunii św. zostało udzielone: LK 7-1/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 6-1/94; LS 2-1/95; LK 11-7/95.

³⁵ „Rozwinięcie życia eucharystycznego przez wygłaszanie, przez celebriansa w tygodniu krótkiej homilii (kilka zdań); dotyczy to przede wszystkim Mszy św. wieczornej, gdzie jest więcej wiernych”, w: LP 16-2/93.

³⁶ „Rozwinięcie duszpasterstwa ministrantów (będzie to możliwe tylko wtedy, gdy Ksiądz Katecheta będzie miał mniej lekcji w szkole)”, w: LS 33-3/92; Por. LS 6-2/92.

³⁷ Celowo pomijam zagadnienia pośrednio związane z troską o wiernych świeckich, tj.: rozbudowa kościoła, pełniejsze wykorzystanie kościoła pomocniczego, zainstalowanie wiecznej lampki, wmontowanie nowego tabernakulum, czy zatroszczenie się o jego bardziej estetyczny wygląd lub też postawienie tablic informacyjnych z terminami i porządkiem nabożeństw, itp.

ka sfery bardzo bliskiej Biskupowi. Sam będąc utalentowanym muzykiem (komponującym utwory i grającym na różnych instrumentach muzycznych)³⁸ wyczuwał na śpiew i akompaniament podczas akcji liturgicznych. Dlatego zobowiązywał proboszczów do troski „o wykształcenie organisty, celem podniesienia poziomu muzycznego i oprawy muzycznej Eucharystii”³⁹, innym razem wskazywał na konieczność „doksztalcenia dotychczasowego organisty i wykształcenie pomocników z grona młodzieży”⁴⁰. Tak skonkretyzowane polecenia nie są odosobnione, gdyż w jednym z dokumentów czytamy polecenie: „Wykształcenie organisty. Wielkie chęci przejawia pan katecheta, jednak powinien przejść przynajmniej skrócony kurs gry na organach”⁴¹. Sama gra na instrumentach, czy śpiew w kościele stanowią efekt końcowy, dlatego wcześniej należy chórowi i scholom udostępnić na ćwiczenia salki katechetyczne⁴², a tam gdzie nie ma tych grup śpiewaczych wskazane jest podjęcie trudu poszukania osób chętnych⁴³. Dla jeszcze innej parafii posiadającej wiele kościołów filialnych, Biskup zaleca w każdym z nich ustanowić „śpiewaka, który by rozpoczynał śpiewy i modlitwy, podczas gdy Ksiądz Proboszcz jest zajęty słuchaniem spowiedzi”⁴⁴.

Z ofiarą Mszy św. jest integralnie związany kult eucharystyczny. Dlatego też fakt obecności Chrystusa w Najświętszym Sakramencie nie powinien być czymś zaskakującym dla ludzi wiary⁴⁵, ale mobilizującym do czuwania i modlitwy. Stąd wizytujący Biskup mobilizuje odpowiedzialnych za kult w parafii, księży proboszczów, do podejmowania „starań o umożliwienie wiernym w ciągu dnia wejścia do przedsionka, oddzielonego od kościoła bądź to kratą, bądź bezpiecznymi drzwiami, aby można było adorować Najświętszy Sakrament. Uwaga ta dotyczy także kościołów filialnych”⁴⁶. Bp Czesław

³⁸ Warto przeglądać fotografie i świadectwa poszczególnych osób, które zetknęły się z bp. Cz. Dominem, a które są zawarte w książce: *Rozmiltowany w miłosierdziu*, opr. W. G r a d a l s k i, Pelplin 2000, szczególnie s. 263-268.

³⁹ LS 13-3/03. Por. LR 5-3/93.

⁴⁰ LP 6-4/93; Por. LP 7-1/93.

⁴¹ LD 9-3/94.

⁴² LS 33-3/92.

⁴³ LK 7-1/94.

⁴⁴ LSz 17-3/92.

⁴⁵ B. N a d o l s k i, *Święto Eucharystii*, Warszawa-Kraków 1987, s. 46. Tenże, *Ciągle uczę się Ciebie Eucharystio*, Poznań 1997, s. 17-18.

⁴⁶ LR 4-1/92; Por.: LS 4-5/92; LSz 17-3/92, s 3; LS 7-2/93; LS 31-2/93; LK 7-1/94; LK 3-2/94; LK 18-5/94; LW 8-2/94; LR 1-3/94.

zachęca do ujmowania w planach duszpasterskich nabożeństw eucharystycznych w I czwartek i w I piątek miesiąca. Należy „dłożyć wszelkich starań, by dzieci pierwszokomunijne odprawiły 9 pierwszych piątków miesiąca” i w dalszym ciągu Pasterz diecezji kontynuuje, by ożywiać religijność przez „zachęcanie dzieci i młodzieży do regularnej spowiedzi miesięcznej (na razie uczestniczy tylko 5% dzieci i 3% młodzieży)”⁴⁷. Celem zasadniczym, który powinien przyświecać wprowadzaniu nabożeństw w pierwsze czwartki miesiąca to modlitwa o powołania kapłańskie i zakonne⁴⁸. O modlitwę ks. Biskup często prosił w różnych intencjach i w różnej formie⁴⁹. Modlitwa różańcowa znalazła swoje odzwierciedlenie w poleceniach skierowanych do proboszczów. Biskup zachęca, by postarano się o powiększenie liczby róż Żywego Różańca, szczególnie spośród młodszych parafian⁵⁰.

2.2. Ożywienie pracy charytatywnej

Dziełem, które bardzo leżało bp. Dominowi na sercu, było spektrum spraw związanych z pracą charytatywną. Bowiem już od 1980 r. był przewodniczącym Komisji Charytatywnej w strukturach Konferencji Episkopatu Polski, a w latach 1981-1985 także członkiem Komisji Stałej *Caritas Europy*. Przewodniczył reaktywowanej w listopadzie 1990 r. *Caritas Polskiej*⁵¹. To strukturalne zaangażowanie się Biskupa, przekładało się bardzo konkretnie na teren diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej⁵². Podczas wizyt pasterskich w parafiach odwiedzał chorych w ich domach, spotykał się z rodzinami wielodzietnymi i wspierał je w różnorodnej formie. W ten sposób

⁴⁷ LD 9-3/94.

⁴⁸ LW 8-2/94; Por.: LS 7-2/93; LS 13-3/93; Zob. *List pasterski Biskupa Koszalińsko-Kołobrzesckiego w sprawie modlitw o powołania kapłańskie na niedzielę 10.01.1993 r.*, KKWD 20 (1992) nr 10-12, s. 14-16.

⁴⁹ Dekretem z 31.03.1993 r. (B 2-4/93) zachęcił kapłanów, osoby zakonne i wiernych świeckich do pogłębienia kultu Miłosierdzia Bożego przez m.in. odmawianie koronki do Miłosierdzia Bożego, używania zaaprobowanych przez Kościół innych modlitw, celebrację Mszy św. wotywnych o Miłosierdziu Bożym.

⁵⁰ LT 6-2/93; LR 11-2/93.

⁵¹ K. P r z e k o p, *Biskupi*, dz. cyt., s. 269; W. S k w o r c, *Człowiek modlitwy, czynu i miłości*, w: *Rozmówiony w miłosierdziu*, dz. cyt., s. 59-62.

⁵² Zagadnienie to wymaga osobnego opracowania, gdyż obejmuje swoim zasięgiem różnorodne dzieła i akcje. Począwszy od troski o ludzi z miejscowości popegierowskich, którzy zostali pozostawieni sami sobie z własną biedą i nędzą, po chorych i opuszczonych przez najbliższych.

realizował Ewangelię, którą przekładał na osobistą postawę troski o ludzi ubogich, chorych, znajdujących się w trudnych i bardzo dotkliwych warunkach.

Dekrety skompilowane przez Biskupa pod koniec każdej wizytacji, najwięcej miejsca poświęcają działalności charytatywnej. Jedyne w nielicznych, bo zaledwie w trzech dekretach nie ma wprost wzmianek polecających podjąć działalność charytatywną⁵³.

Obowiązujące od 1990 r. w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej uchwały synodu diecezjalnego, zobowiązują proboszczów do powołania parafialnych zespołów charytatywnych⁵⁴. W ciągu czterech lat pasterzowania bp. Czesława na ziemi koszalińskiej (1992-1996) problem dot. tychże zespołów był wciąż aktualny. Dlatego bardzo często, jako pierwsze z poleceń powizytacyjnych w dziedzinie spraw charytatywnych, był nakaz podzielenia parafii na sektory liczące 300-500 osób i znalezienie osoby odpowiedzialnej za każdy z nich⁵⁵. Zespół charytatywny mają tworzyć odpowiedzialni za poszczególne sektory. W przełożeniu praktycznym Biskup konkretnie widzi potrzebę „podzielenia parafii miejskiej na 10 rejonów, w których honorowo pracować będą opiekunki rejonowe”⁵⁶. W innych sytuacjach, dostosowanych do realiów konkretnej parafii, pojawiają się inne sugestie. I tak, w parafiach wiejskich bp Domin poleca „utworzenie zespołu charytatywnego przez dokoptowanie do tego zespołu po jednej osobie z różnych miejscowości”⁵⁷, albo też ze wskazaniem, że z miejscowości parafialnej będą do tego zespołu wchodziły 2-3 osoby⁵⁸, a nie jedna jak się ma stać w przypadku pozostałych wiosek. W skład parafialnych zespołów charytatywnych powinno wchodzić co najmniej 5 osób, reprezentujących poszczególne części parafii⁵⁹, tam gdzie jest za mało osób zaangażowanych, Wizytator proponuje dokoptowanie⁶⁰. W ten sposób

⁵³ LŻ 6-3/02; LD 9-3/94; LK 18-5/94.

⁵⁴ *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, Koszalin 1986-1990, (dalej: ISDKK) st. 112.

⁵⁵ LR 4-1/92; LŁ 5-3/92; LW 2-7/92; LW 1-10/92; LP 6-4/93; LP 3-11/93; LP 7-1/93; LP 5-2/93; LP 10-1/93; LT 6-2/93; LK 7-1/94; LW 3-1/94; LJ 5-4/94; LS 34-6/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 2-4/94; LU 6-1/94; LK 3-2/94; LS 8-14/94; LS 29-9/94; LS 2-1/94; LK 11-7/95; LR 1-3/95; Por. ISDKK, st. 117.

⁵⁶ LS 6-2/92; Por. LS 33-3/92; LP 13-5/93; LR 5-3/93 – tu mowa o siedmiu rejonach w parafii.

⁵⁷ LO 4-1/92; Por. LS 21-1/92; LS 4-5/92; LSz 39-5/92.

⁵⁸ LSz 17-3/92; LS 7-2/93.

⁵⁹ LS 26-2/92.

⁶⁰ LP 3-11/93; LP 7-1/93; LB 11-2/94; LS 10-2/94.

uksztaltowane zespoły charytatywne będą mogły spełniać stawiane im zadania, ale jedynie wówczas, kiedy opiekujący się nimi kapłani, na pierwszym miejscu jednakowoż księża proboszczowie, będą spotykali się z całym zespołem w ramach comiesięcznych spotkań formacyjnych lub formacyjno-roboczych⁶¹. Tak została ustalona reguła spotkań, od której jednak ks. Biskup odchodzi w poszczególnych przypadkach, ustalając częstotliwość spotkań albo co dwa miesiące⁶², albo co kwartał⁶³. W innej zaś parafii zaproponował odbycie jednego w roku spotkania dla wszystkich zaangażowanych w zespole charytatywnym, zaś jeden raz w miesiącu trzeba przeprowadzić indywidualną rozmowę z każdą członkinią w jej wiosce przy okazji Mszy św. sprawowanej w danym kościele⁶⁴. Jak dalece idzie wizytujący Biskup w realia wspólnoty świadczy takie sformułowanie: „Opieka nad tym zespołem charytatywnym będzie możliwa dopiero po zaangażowaniu katechetów, a tym samym zmniejszeniu lekcji katechizacji ks. Proboszcza”⁶⁵.

Zorganizowanie, a następnie formowanie zespołu charytatywnego służy konkretnym celom. Chodzi o zaradanie pojawiającym się potrzebom, takim jak bieda w rodzinach, oraz o podtrzymywanie innych na duchu, gdyż „głównym *ich* zadaniem jest realizacja uczynków miłosierdzia względem duszy”⁶⁶, oraz „organizowanie samopomocy sąsiedzkiej”⁶⁷. Bp Domin spotykał się z rodzinami żyjącymi w skrajnej nędzy, nie pozostawał wobec nich obojętny lub nieszczerzy. Zainteresowanie się ich losem przekładało się na konkretną pomoc i wskazywanie sposobów niesienia pomocy przez zespoły charytatywne. Zachęcał zaangażowanych w zespołach charytatywnych do przeprowadzania zbiórek przed kościołami po każdej Mszy świętej, aby w ten sposób zebrane datki służyły na zakup chleba dla

⁶¹ LO 4-1/92; LS 26-2/92; LR 4-1/92; LS 4-5/92; LŁ 5-3/92; LSz 39-5/92; LW 2-7/92; LC 8-1/93; LL 7-2/93; LR 7-2/93; LR 5-3/93; LS 13-3/93; LS 31-2/93; LP 6-4/93; LP 16-2/93; LP 3-11/93; LP 7-1/93; LL 2-4/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LR 11-2/93; LD 2-1/94; LK 7-1/94; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LB 11-2/94; LJ 5-4/94; LS 10-2/94; LS 34-6/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 2-4/94; LS 8-14/94; LS 29-9/94; LS 2-1/94; LK 11-7/95; LR 1-3/95; Statuty synodu diecezjalnego określają częstotliwość spotkań formacyjnych pod kierunkiem ks. proboszcza nie rzadziej niż raz na kwartał; Zob. ISDKK, st. 120.

⁶² LW 8-2/94.

⁶³ LK 3-2/94.

⁶⁴ LT 6-2/93.

⁶⁵ LS 21-1/92.

⁶⁶ LS 4-5/92; Por. LŁ 5-3/92; LSz 17-3/92; LS 7-2/93; LS 10-2/94.

⁶⁷ LS 7-2/93.

ubogich i zafundowanie chlebów dla dzieci z rodzin najbiedniejszych⁶⁸. Wizytator proponował realizację tego celu drogą refundacji bonów na chleb dla dzieci, „aby nie cierpiały głodu”⁶⁹. Te same dzieci często były dokarmiane w szkole, zaś w dni wolne od zajęć szkolnych, nie miały gdzie się posilić ciepłym daniem. Dlatego pojawia się kolejna propozycja: otworzyć tzw. kuchnię ludową, najlepiej w porozumieniu z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej⁷⁰, lub z sąsiednią parafią⁷¹.

Z pozostałych propozycji i zachęt bp. Czesława, w dekretach odszukać możemy zachętę do odwiedzania raz w miesiącu Domu Opieki dla Niepełnosprawnych Umysłowo, by modlić się z nimi i śpiewać, przygotować przynajmniej niektóre dzieci do I Komunii św.⁷² W innej parafii, w której zbierano odzież dla potrzebujących, Biskup widział konieczność „dokonania wymiany odzieży z inną parafią, ażeby biedni mieszkańcy miejscowi nie krępowali się nosić odzieży, która jest znana w parafii”⁷³. Ostatnim akcentem działalności charytatywnej, na którą zwracał uwagę ks. Biskup to odnotowywanie, czy też protokołowanie działań realizowanych przez zespoły charytatywne. Potrzebę dokonywania kronikarskich zapisków, upatrywał bp Domin w realizacji tzw. kampanii informacyjnej. „Notowanie w kronice zespołu charytatywnego ilości odwiedzin, ilości dobrych uczynków, *ma służyć księdzu w tym celu, by mógł na końcu roku podzielić się tą radosną wiadomością z wiernymi*”⁷⁴.

2.3. Aktywizacja duszpasterstwa małżeństwa i rodziny

„Rodzina w czasach dzisiejszych znajduje się pod wpływem rozległych, głębokich i szybkich przemian społecznych i kulturowych.

⁶⁸ LC 8-1/93; LP 6-4/93; LS 13-3/93; W innych dekretach jest mowa o zbiórkach przed kościołami do puszek zwanych: chlebem św. Antoniego lub w innych słowach: LP 16-2/93; LP 12-11/93; LP 3-11/93; LP 7-1/93; LS 2-1/95.

⁶⁹ LL 7-2/93; LR 7-2/93; LR 5-3/93; LP 6-4/93; LP 16-2/93; LP 12-11/93; LP 3-11/93; LP 7-1/93.

⁷⁰ LS 33-3/92.

⁷¹ LS 13-3/93; LS 31-2/93; LP 6-4/93; LP 12-11/93; „zrealizowanie planowanego otwarcia kuchni, która by rozdelała codziennie obiady biednym. W tym celu świecka rodzina franciszkańska stara się o przydział tzw. *okraglaka*, w którym w czerwcu 1993 r. zostanie zamknięte przedszkole”.

⁷² LW 8-2/94.

⁷³ LU 2-4/94.

⁷⁴ LP 5-2/93; LZ 1-1/94; LB 11-2/94; LS 34-6/94; LS 44-3/94; LW 8-2/94.

(...) Kościół świadomy tego, że małżeństwo i rodzina stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości, pragnie nieść swoją naukę i zaoferować pomoc tym, którzy znając wartości małżeństwa i rodziny, starają się pozostać im wiernymi; tym, którzy w niepewności i niepokoju poszukują prawdy; i tym, którzy niesłusznie napotykają na przeszkody w realizowaniu własnej wizji rodziny. (...) W sposób szczególny Kościół zwraca się do ludzi młodych, którzy mają wstąpić na drogę życia małżeńskiego i rodzinnego, aby ukazać im nowe horyzonty, pomóc odkryć piękno i wielkość powołania do miłości i służby życiu⁷⁵.

Te słowa Jana Pawła II można z całą odpowiedzialnością przypisać również bp. Cz. Dominowi. Troszczył się bowiem o to, by ludzie młodzi odpowiedzialnie przygotowali się do małżeństwa, by mieli odpowiednie warunki do skorzystania z przygotowania bezpośredniego, by mogli zasięgnąć rady i wskazania dot. realizacji celów małżeńskich.

Dekrety zawierające spostrzeżenia z wizyty pasterskiej zwracają w bardzo wielu miejscach uwagę na konieczność przygotowania, przez odpowiednie szkolenie doradczyń życia rodzinnego. Przygotowanie to ma obejmować kobiety po maturze, żyjące w sakramentalnych związkach małżeńskich lub pary małżeńskie, mogące służyć w miejscowej poradni życia rodzinnego⁷⁶ lub dzięki którym, taką poradnię będzie można otworzyć⁷⁷. Częste zwracanie uwagi na konieczność wyszkolenia instruktorów życia małżeńskiego wynika stąd, że dotychczasowi albo już się zbliżają do wieku emerytalnego⁷⁸, albo już osiągnęli ten wiek⁷⁹ lub też charakter pracy, którymi zajmują się doradcy, nie pozwala im być dyspozycyjnymi w postępowaniu, oraz w korzystaniu z dalszej permanentnej formacji w ośrodkach diecezjalnych⁸⁰. Tych zaś, którzy już są uformowani,

⁷⁵ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, w: Tenże, *Adhortacje Ojca św. Jana Pawła II*, Kraków 1996, t. I, s. 67.

⁷⁶ Ks. Biskup w zależności od wielkości parafii wskazuje, by na szkolenie skierować jedną, dwie lub trzy osoby; LZ 6-3/92; LS 21-1/92; LR 4-1/92; LL 7-2/93; LP 6-4/93; LS 45-2/93; LP 7-1/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LD 2-1/94; LK 7-1/94; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LS 46-4/94; LW 8-2/94; LK 3-2/94; LK 18-5/94; LS 29-9/94; LS 2-1/95; LK 11-7/95; LR 1-3/95.

⁷⁷ LSz 39-5/92; LS 21-1/92; LR 4-1/92; LR 1-3/95.

⁷⁸ LS 31-2/93.

⁷⁹ LS 2-1/95; LR 1-3/95.

⁸⁰ LR 11-2/93; LB 11-2/94.

Wizytator zachęca, aby ich podtrzymywać w realizacji stawianych im zadań⁸¹. Ks. Biskup poza już wspomnianymi warunkami stawianym kandydatom na przeszkolenie określa wiek przyszłych doradczyń życia rodzinnego⁸².

Uformowane doradcynie lub małżeństwa doradców życia rodzinnego, zapewniają dobre funkcjonowanie poradni parafialnej⁸³. Stąd konsekwentnie za troską o formację osób, idzie troska o otwieranie poradni w parafiach, tak by nie pojawiała się konieczność korzystania z oddalonej poradni życia rodzinnego w sąsiedniej parafii lub jedynej w całym dekanacie.

Z poradni życia rodzinnego obligatoryjnie mają korzystać, dwulub trzykrotnie, narzeczeni przygotowujący się do małżeństwa⁸⁴. Również przy współudziale z poradnią w parafii winne być prowadzone całoroczne kursy przedmałżeńskie dla młodzieży w wieku 17-18 lat, która nie korzysta z nauki w szkole średniej. Kurs taki, zwany również *studium przedmałżeńskim*, w zależności od wielkości parafii odbywać się powinien albo co roku, albo co dwa lata⁸⁵. W parafiach gdzie zamieszkuje niewielka liczba wiernych (najczęściej wiejskich) kurs może odbywać się przy pomocy księży z sąsiednich placówek lub może być zorganizowany jako dekanalny kurs przedmałżeński⁸⁶.

Poradnie życia małżeńskiego służyć mają nie tylko przygotowującym się do małżeństwa, ale również małżonkom, o ile ci zderzając się z problemami przekraczającymi możliwości ich rozwiązania, chcą skorzystać z fachowej porady⁸⁷. Bp Czesław jednocześnie obli-guje małżonków do wzięcia udziału w naukach przed chrztem dziecka⁸⁸. Te również nauki mają być organizowane przy wsparciu służących w parafialnej poradni rodzinnej.

⁸¹ LSz 17-3/92.

⁸² LS 2-1/95.

⁸³ LZ 6-3/92; LS 21-1/92; LS 21-1/92; LSz 39-5/92.

⁸⁴ LS 21-1/92; LL 7-2/93; LR 7-2/93; LP 6-4/93; LS 45-2/93; LP 13-5/93; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LS 46-4/94; LK 18-5/94.

⁸⁵ LL 5-3/92; LP 6-4/93; LS 45-2/93; LL 2-4/93; LP 5-2/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LR 11-2/93; LT 6-2/93; LD 2-1/94; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LB 11-2/94; LS 10-2/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 2-4/94; LW 8-2/94; LK 18-5/94.

⁸⁶ LL 7-2/93; LR 7-2/93; LD 9-3/94; LJ 5-4/94; LS 34-6/94; LU 6-1/94; LK 3-2/94.

⁸⁷ Wg miejscowego ks. proboszcza, poradnia będzie czynna w ramach cotygodniowych dyżurów, które będzie pełniła doradczyni życia rodzinnego; Zob. LK 3-2/94.

⁸⁸ LJ 5-4/94; LS 10-2/94; LS 34-6/94; LS 44-3/94; LW 8-2/94; LS 29-9/94.

Pasterz Kościoła koszalińskiego usilnie zachęca duszpasterzy do organizowania spotkań z młodymi małżeństwami (cztery ostatnie roczniki stażu małżeńskiego). W strukturę tych spotkań wejść mają dwie części: modlitewno-formacyjna (Msza św. z kazaniem), oraz dyskusyjno-towarzyska (w domu parafialnym przy herbacie). W tej drugiej części powinny być ujęte takie zagadnienia jak: omówienie kilku prawd z katechizmu dla dorosłych oraz jedna kwestia życia rodzinnego i małżeńskiego, np. reagowanie na zauważone błędy współmałżonka, stosunek do rodziców i teściów, oraz inne. Spotkania te, w zależności od ilości par małżeńskich, powinny odbywać się osobno dla każdego rocznika małżeńskiego. Częstotliwość tych spotkań została określona przez Biskupa: dwa razy w roku, tj. wiosną i jesienią⁸⁹.

2.4. Kształtowanie katechizacji

Powrót katechezy do szkół w 1990 r. postawił przed odpowiedzialnymi za katechezę w diecezjach i przed samymi katechetami nowe zadania m.in. na płaszczyźnie prawno-organizacyjnej. Powstały nowe, dotychczas nieznanne, problemy do rozwiązania. A Jan Paweł II mobilizując odpowiedzialnych mówi, że najcenniejszym darem jaki Kościół może dać światu, to ukształtować chrześcijan utwierdzonych w tym, co istotne⁹⁰. Zobowiązani do tego kształtowania są dojrzały chrześcijanie przez słowo i przykład osobistego życia. Jedną z podstawowych form posługi słowa jest katecheza. Zaś Prawodawca powszechny przypomina, że troska o katechezę, pod przewodnictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła, w części każdej mu właściwej⁹¹.

W diecezji odpowiedzialnym za katechezę jest biskup diecezjalny. Stąd bardzo dokładne przypatrywanie się nauczaniu i towarzyszącej mu atmosferze angażowało bp. Domina podczas wszystkich wyjazdów do parafii, w ramach przeprowadzanych wizytacji.

⁸⁹ LS 4-5/92; LŁ 5-3/92; LW 2-7/92; LL 7-2/93; LR 7-2/93; LS 13-3/93; LP 6-4/93; LP 16-2/93; LS 45-2/93; LL 2-4/93; LP 5-2/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LT 6-2/93; LD 2-1/94; LK 7-1/94; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LB 11-2/94; LD 9-3/94; LJ 5-4/94; LS 10-2/94; LS 34-6/94; LS 44-3/94; LU 2-4/94; LK 18-5/94; LS 29-9/94; LK 11-7/95; LR 1-3/95; Zob. ISDKK, aneks nr 22.

⁹⁰ J a n P a w e ł II, *Catechesi tradendae*, w: *Adhortacje*, dz. cyt., s. 3.

⁹¹ Kan. 774 §1 KPK – 83.

Mozaika spraw dotycząca katechizacji, na które zwracał uwagę bp Czesław jest bardzo szeroka. Na pierwszy jednak plan wysuwał się problem kadr, który w konsekwencji pozwolił na pełne objęcie przewidzianego wymiaru czasowego katechezy w szkole. Wołanie o wykształcenie większej liczby katechetów nie milknie przez cały analizowany okres⁹². Jakimi posłużyć się sposobami by, kadra katechetyczna była liczbowo i jakościowo zadawalająca? Na to pytanie szukał ks. Biskup odpowiedzi, chodziło bowiem o odciążenie duchownych, którzy tym samym mogliby zajmować się duszpasterstwem na różnych odcinkach życia w parafii⁹³. Katecheci zatrudnieni w katechizację przyparafialną stanowili niewielką liczbę w stosunku do nowych potrzeb. Dlatego pojawiają się zachęty i nalegania, by uczący podjęli studia uzupełniające⁹⁴ lub by od nowa podjęli studia katechetyczne⁹⁵. Biskup proponuje również, by księża proboszczowie poza swoją parafią szukali katechetów po studiach, których by można było u siebie zatrudnić. Innym sposobem pozyskiwania kadry katechetycznej to zwracanie się z propozycją nauki religii do uczących w szkole nauczycieli innych przedmiotów, mających przygotowanie pedagogiczne, by uzupełnili drogą odbytych kursów wymaganą wiedzę do prowadzenia katechezy⁹⁶. *Hospitacje odbyte przez wizytującego Biskupa prowadziły do konkretnych uwag, dotyczących okazania przez innych katechetów pomocy metodycznej i dydaktycznej tym, którzy sobie nie radzą z grupą dzieci czy młodzieży*⁹⁷. Należy więc za wykształconą kadry nauczycieli religii miała być koncentrowana w szkołach ponadpodstawowych, gdzie młodzież wymaga większego doświadczenia, wiedzy i uzdol-

⁹² LS 33-3/92; LS 26-2/92; LSz 17-3/92; LW 1-10/92; LR 7-2/93; LP 7-1/93.

⁹³ LS 6-2/92; LSz 39-5/92; LC 8-1/93; LP 6-4/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LK 7-1/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 2-4/94; LU 6-1/94; LW 8-2/94; LK 18-5/94; LS 8-14/94; LS 29-9/94.

⁹⁴ LS 6-2/92; LSz 39-5/92; LW 2-7/92; LW 1-10/92; LL 7-2/93; LR 5-3/93; LP 6-4/93; LP 3-11/93; LR 11-2/93; LS 8-14/94 – tu bp Domin wychodzi z konkretną propozycją pomocy: „Na okres wyjazdu na studium niech Zespół Charytatywny zapewni dzieciom tej pani opiekę. Jeżeli katechetka nie ukończy studium katechetycznego, nie może spełniać tej funkcji”; LS 2-1/95;

⁹⁵ LO 4-1/92; LS 21-1/92; LR 4-1/92; LP 7-1/93.

⁹⁶ LS 7-2/93; LS 10-2/94 – „Podczas wizytacji na spotkaniu z dyrektorami szkół została wysunięta propozycja (...) by urządzić specjalne dokształcenie nauczycieli już wykształconych, którym grozi bezrobocie, a którzy chcieliby być nauczycielami religii. *Sprawa wymaga dalszej konsultacji*”.

⁹⁷ LP 3-11/93; LP 7-1/93; LJ 5-4/94; LS 10-2/94; LS 29-9/94.

nień pedagogicznych. Stąd zasadniczo księża mieli zająć się katechezą w szkołach średnich⁹⁸.

W parze z uzupełnieniem kadr katechetycznych idzie wymiar czasowy katechezy. Przepisy ministerialne⁹⁹ pozwalały na odbycie katechezy w wymiarze dwóch godzin tygodniowo. Początkowo, tam gdzie były braki personalne, wymiar ten nie był wykorzystany. Aby nie przyzwyczać się do stanu tymczasowości, w dekretach pojawia się przypomnienie o przewidzianym w prawie wymiarze¹⁰⁰. Jest też jedna konkretna propozycja, a mianowicie by wymiar dwóch godzin lekcyjnych w tygodniu najpierw wprowadzić dla kl. I i kl. IV szkół średnich¹⁰¹. Biskup idzie dalej w zachętach skierowanych do katechetów, by inicjowali różne formy kontaktów i współpracy z uczniami poza lekcjami w szkole¹⁰².

Z powyższym zagadnieniem związane jest kolejne, dotyczące możliwości organizacyjnych szkoły. Tam gdzie szkoły nie miały dostatecznej ilości sal wykładowych, tam proboszczowie udostępniali dotychczasowe salki katechetyczne należące do parafii. By nie następował podział zajęć szkolnych: religia w obiektach przy-parafialnych, zaś pozostałe zajęcia lekcyjne w gmachu szkoły, Biskup koszaliński wychodził z propozycją, by najmłodszy uczniowie mieli zajęcia z wszystkich przedmiotów w salkach obiektów parafialnych, zaś pozostali uczniowie wszystkie zajęcia szkolne łącznie z katechezą w ramach budynków szkolnych¹⁰³. Pojawia się jeszcze jedna uwaga wizytującego Biskupa, a związana jest z wystrojem sali lekcyjnej, w której odbywa się katecheza. Należy zadbać o jej odpowiedni wystrój i o potrzebne do prowadzenia zajęć pomoce dydaktyczne¹⁰⁴. W jednym z dekretów pojawia się polecenie rozwiązania sprawy dot. łączenia klas w zespole szkół ponadpodstawowych¹⁰⁵.

⁹⁸ LW 2-7/92.

⁹⁹ § 8, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej, art. 12, ust. 2, ustawy z 7.09.1991 r. (Dz. U. z 1996 r. nr 67, poz. 329 i nr 28, poz. 153 i nr 141, poz. 943).

¹⁰⁰ LS 33-3/92; LSz 17-3/92; LW 1-10/92; LR 7-2/93; LS 7-2/93; LS 13-3/93; LS 31-2/93; LP 12-11/93; LP 7-1/93; LR 11-2/93; LK 7-1/94; LS 10-2/94; LS 44-3/94; LS 46-4/94; LU 2-4/94; LU 6-1/94; LK 3-2/94.

¹⁰¹ LW 2-7/92.

¹⁰² LP 6-4/93; LP 16-2/93; LP 5-2/93.

¹⁰³ LP 12-11/93; LP 7-1/93.

¹⁰⁴ LS 7-2/93; LW 3-1/94.

¹⁰⁵ LW 2-7/92.

Obecność katechetów w szkole, to nie tylko lekcje i pomieszczenia, ale ich rola na forum szkoły. Chodzi bowiem o współpracę na płaszczyźnie nauczyciel – dyrektor, oraz nauczyciel – nauczyciel. Bp Domin jako człowiek bardzo kontaktowy, był wyczułony na wzajemne relacje, w tym wypadku, na forum szkoły. Toteż zachęcał katechizujących do brania udziału w posiedzeniach rady pedagogicznej, oraz innych spotkaniach nauczycielskich¹⁰⁶, a także do włączenia się w życie szkoły¹⁰⁷. Taka symbioza ze środowiskiem nauczycielskim pozwoli oczekiwać pozytywnej odpowiedzi na zachętę ze strony katechety, by inni nauczyciele włączyli się w organizację i przebieg rekolekcji szkolnych¹⁰⁸.

Od strony formalnej katecheta był zobowiązany dostarczyć dyrekcji programy katechetyczne¹⁰⁹, oraz tak jak inni nauczyciele miał sporządzać konspekty katechez¹¹⁰, bp Czesław przypominał o tym gdy pojawiały się zaniedbania w tej materii. Gdy natomiast w roku szkolnym 1993/4 weszło zarządzenie ministerialne, o programie edukacyjnym obejmującym wiedzę o życiu w małżeństwie i rodzinie oraz o życiu seksualnym człowieka, Biskup mobilizował: „ażeby wszyscy rodzice złożyli pisemną deklarację na ręce dyrektora szkoły, w sprawie nowego (od 1.09.1993 r.) przedmiotu szkolnego *Wychowanie do rodziny*, żądając, by przedmiot ten był wykładany w duchu wartości chrześcijańskich”¹¹¹. Za tym też poszła kolejna zachęta, by katecheci podjęli starania skierowane ku temu, by do rady szkolnej wchodzili katolicy¹¹², decydując następnie o odpowiedniej atmosferze szkoły.

Katecheta może uczyć w szkole jedynie wówczas, kiedy otrzyma od ordynariusza miejsca misję kanoniczną do nauczania. By nauczanie na terenie parafii było skoordynowane, jak również by ka-

¹⁰⁶ LR 7-2/93; LS 13-3/93; LS 31-2/93; LP 6-4/93; LP 12-11/93; LP 7-1/93; LP 7-1/93; LK 18-5/94.

¹⁰⁷ LP 6-4/93; LP 16-2/93; LL 2-4/93.

¹⁰⁸ LL 7-2/93; LP 16-2/93; LP 12-11/93; LŻ 1-1/94; LS 10-2/94; LR 1-3/95 – tu Wizytator proponuje zaproszenie na rekolekcje sióstr zakonnych z „wykładem dla dziewcząt nt. powołania zakonnego”. Sprawa wymaga omówienia z dyrekcją szkoły, by ktoś inny zajął się w tym samym czasie chłopcami.

¹⁰⁹ LC 8-1/93; LP 12-11/93.

¹¹⁰ LP 16-2/93; LD 9-3/94.

¹¹¹ LL 2-4/93; LP 13-5/93; LP 5-2/93; LP 13-5/93; LK 7-1/94; Por. KKWD 21 (1993) nr 10-12, s. 47-58.

¹¹² LP 13-5/93; LP 13-5/93; LJ 5-4/94.

techeci ze sobą dzielili się własnymi doświadczeniami, w tym celu mają w parafii spotykać się ze sobą raz w miesiącu w ramach tzw. zespołu katechetycznego¹¹³. Na szerszym forum, katecheci są zobowiązani do brania udziału, w organizowanych przez wydział katechetyczny kurii biskupiej, spotkaniach rejonowych¹¹⁴.

Nie wszystka młodzież diecezji uczęszcza do szkół średnich, niektórzy podejmują się pracy zawodowej lub innych zajęć, bp Domin miał ich na uwadze polecając organizowanie katechez w obiektach parafialnych. W zależności od zapotrzebowania sugerował tworzenie jednej lub dwóch grup¹¹⁵. Gdy zaś miał się pojawić lub już pojawił się na polskim rynku wydawniczym *Katechizm Kościoła Katolickiego* (wyd. 1994), dotychczasowa katecheza przekształciła się w katechezę dorosłych lub wyrosła obok młodzieżowej. Jej celem było przestudiowanie zawartych tam treści. Katechezy te miały się odbywać wg wskazań dekretowych, w kościele parafialnym na przemian z poszczególnymi kościołami filialnymi¹¹⁶. W jednej z parafii Biskup widział realizację katechizacji dorosłych w tzw. *Uniwersytecie Ludowym*, katechetą mógłby być wikariusz z sąsiedniej parafii, gdyż miejscowy proboszcz, w ocenie Sporządzającego dekret, nie był w stanie tego zrealizować¹¹⁷.

Jedynie pośrednio z katechizacją związane są problemy, które też znajdują się we wskazaniach powizytacyjnych, a mianowicie zachęta do abonamentu i w konsekwencji do czytania prasy katolickiej, szczególnie diecezjalnego *Wierzę*, które następnie wchłonięte zostało w *Gościa Niedzielnego* z mutacją diecezjalną¹¹⁸. Biskup wskazuje o ile powinno się zwiększyć czytelnictwo prasy i w jaki

¹¹³ LS 13-3/93; LP 5-2/93; LJ 5-4/94.

¹¹⁴ LP 3-11/93.

¹¹⁵ LZ 6-2/92; LS 6-2/92 – tu katecheza ma zapobiec szerzeniu się *Świadców Jehowy*; LŁ 5-3/92 – grupy mają powstać na bazie dotychczasowych kół synodalnych; LW 1-10/92; LC 8-1/93; LS 31-2/93.

¹¹⁶ LC 8-1/93; LL 7-2/93; LR 7-2/93; LR 5-3/93; LS 7-2/93; LS 13-3/93; LS 31-2/93.

¹¹⁷ LR 1-3/95.

¹¹⁸ Zob. „Słowo Biskupa Diecezjalnego z okazji połączenia pisma *Gość Niedzielny* z dwutygodnikiem *Wierzę* w diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej”, KKWD 22 (1994) nr 1-3, s. 16-20; W kolejnym „Liście Biskupa Koszalińsko-Kołobrzeszkiego do braci kapłanów”, pojawia się zachęta „by jednym z owoców tegorocznych duszpasterskich odwiedzin kołędowych było zwiększenie liczby abonentów *Gościa Niedzielnego*”, KKWD 23 (1995) nr 10-12, s. 13-15.

sposób ją rozprowadzać, by stali abonenci liczbowo wzrastali¹¹⁹. Obok prasy katolickiej, pojawiła się w diecezji możliwość odbioru *Radia Maryja*. Bp Domin przypominał księżom o tym, by zwracali się do swoich parafian z zachętą do słuchania tej rozgłośni, w której emitowane są nie tylko spotkania modlitewne, ale też katechez formujące Lud Boży¹²⁰.

2.5. Świeccy w parafii

Mimo iż wcześniejsze podrozdziały ujmowały zagadnienia świeckich w parafii, i to we wszystkich analizowanych zagadnieniach, to jednak pozostały jeszcze kwestie, które nie mają dotychczas swego odzwierciedlenia, a znajdują się jako uwagi bp. Czesława w dekretach powizytacyjnych.

Jan Paweł II skierował do młodzieży słowa zwracające uwagę na umiejętność *rozeznawania duchów*, aby potrafili odróżnić prawdę od fałszu, aby potrafili pójść pod prąd nacisków środowiska, mody, czy presji ze strony mediów, „Musicie być mocni w wierze. (...) Liczy na was Kościół. Liczy na was i potrzebuje was Polska!”¹²¹.

Biskup diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej widział w młodzieży przyszłość Ojczyzny i Kościoła, widział w niej perspektywę lepszego jutra. Dlatego zachęcał duszpasterzy, by podejmowali wysiłki skierowane do skupienia młodych ludzi w struktury *Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży*¹²². Wskazuje też na miejsce spotkań w salce katechetycznej na plebanii¹²³.

Bp Domin podczas odwiedzin parafii, często chciał spotkać się z parafialnymi radami duszpasterskimi lub innymi, które związane były np. z budową świątyni. Regulacja synodalna stanowi, iż w każ-

¹¹⁹ LL 7-2/93; LR 7-2/93; LS 13-3/93; LP 6-4/93; LP 3-11/93; LS 45-2/93; LL 2-4/93; LP 5-2/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LR 11-2/93; LT 6-2/93; LD 2-1/94; LK 7-1/94; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LB 11-2/94; LJ 5-4/94; LS 10-2/94; LU 2-4/94; LK 18-5/94; LS 29-9/94; LS 2-1/95; LR 1-3/95 – „najlepiej będzie, jeżeli ministranci zanosić będą *Gościa* do stałych abonentów już w piątek czy w sobotę”.

¹²⁰ LP 3-11/93; LL 2-4/93; LP 5-2/93; LP 13-5/93; LP 10-1/93; LR 11-2/93; LT 6-2/93; LD 2-1/94; LK 7-1/94; LW 3-1/94; LZ 1-1/94; LB 11-2/94; LJ 5-4/94.

¹²¹ Jan Paweł II, *Przemówienie do członków KSM z 15.04.1995 r.*

¹²² LS 33-3/92; LR 4-1/92; LSz 17-3/92; LSz 39-5/92; LW 2-7/92; LW 1-10/92; LC 8-1/93; LL 7-2/93; LR 7-2/93; LR 5-3/93; LS 7-2/93; LS 13-3/93; LS 31-2/93; LP 6-4/93; LS 45-2/93; LR 11-2/93; LS 10-2/94; LR 1-3/95; Zob.: Cz. D o m i n, Dekret erekcji *Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, z 23.05.1994 r. (Z 2-2/94), KKWD 22 (1994) nr 7-9, s. 20-21.

¹²³ LS 33-3/92.

dej parafii powinna być powołana rada duszpasterska, o ile będzie to konieczne do realizacji celów pastoralnych¹²⁴. Nie wszyscy miejscowi duszpasterze skwapliwie powołali rady duszpasterskie, dlatego Biskup o tym prawnym obowiązku przypomina, obligując do podjęcia skutecznych działań zwieńczonych zaistnieniem ciała doradczego w parafii¹²⁵. Określa również częstotliwość spotkań: nie rzadziej niż dwa razy w roku¹²⁶ lub inaczej według potrzeb i wspólnych ustaleń¹²⁷.

Dotkliwym problemem dla biskupa diecezji jest problem bezrobocia. Tak było to w odniesieniu do bp. Domina. Dzielił się z całą diecezją próbami rozwiązania tego problemu¹²⁸. Zaś w parafii którą odwiedził w ramach wizyty pastoralnej, pozostawił wskazanie: zorganizować przy parafii duszpasterstwa dla bezrobotnych i pracodawców (biznesmenów)¹²⁹. W innej zaś parafii, gdzie jest wielkie skupisko ludzi zatrudnionych na kolei, Wizytujący poleca rozwinięcie duszpasterstwa kolejarzy¹³⁰.

Jak ważna jest opinia diecezjan w podejmowaniu decyzji przez bp. Domina, świadczy polecenie skierowane do proboszcza: przeprowadzić podczas najbliższych odwiedzin kolędowych w jednej z miejscowości sondaż nt. ich woli, co do przyłączenia miejscowości przez nich zamieszkałej do jednej z parafii miejskich, dokąd dzieci uczęszczają do szkoły. W dalszym ciągu polecenia, Biskup pisze: „Gdyby sondaż ten wskazał, że większość mieszkańców pragnie być przyłączona do *miasta*, wówczas Ksiądz Proboszcz stawi odpowiedni wniosek do Kurii Biskupiej”¹³¹.

Zakończenie

Soborowa nauka dowartościowała świeckich. To dowartościowanie jest także widoczne w odnowionej i pogłębionej nauce o Ludzie Bożym. Spojrzenie bp. Czesława Domina na Kościół, w tym i na

¹²⁴ St. 75 ISDKK: Zob. Aneks nr 15.

¹²⁵ LSz 17-3/92; LW 1-10/92; LR 7-2/93; LP 5-2/93; LS 2-1/95.

¹²⁶ LSz 17-3/92; LS 2-1/95.

¹²⁷ LP 5-2/93; LR 11-2/93.

¹²⁸ Cz. D o m i n. List pasterski *O godności pracy na roli oraz możliwości jej realizacji w dobie narastającego bezrobocia na terenie diecezji*, na niedzielę 1.11.1992 r., (B 2-13/92), KKWD 23 (1995) nr 11-12, s 8-11.

¹²⁹ LP 3-11/93.

¹³⁰ LK 7-1/94.

¹³¹ LL 5-3/92.

wiernych świeckich jest szczególne. Był on w ramach Konferencji Episkopatu Polski członkiem Komisji ds. Realizacji Uchwał Soboru Watykańskiego II, potem Komisji ds. Apostolstwa Świeckich. Osobiście był zaangażowany, od początku swego kapłańskiego, a następnie biskupiego posługiwania, w oddaną służbę powierzonego mu Kościoła. Widać to szczególnie w zaangażowaniu się całym sobą, w pomoc potrzebującym.

Szukanie różnorodnych sposobów pomocy tym, którzy tego potrzebują zostało zauważone przez przełożonych. Dlatego powierzono bp. Dominowi w I Synodzie Diecezji Katowickiej komisję ds. małżeństw i rodzin. Współpraca na tym odcinku ze świeckimi układała się bardzo owocnie. Następnie został powierzony Mu urząd ekonoma diecezji. Wiedział, jak zgodnie z Ewangelią wyciągać rękę po to, by następnie wspierać *maluczkich*. To doświadczenie od 1980 r. przekładał na szerszym odcinku, jako przewodniczący Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski i następnie od 1990 r. przewodniczący *Caritas Polskiej*.

We wszystkich działaniach miał na uwadze drugiego człowieka, nie tylko jego sferę materialną, ale również duchową i intelektualną. Dlatego modlił się sam i z innymi w intencjach wciąż aktualnych, wspierał potrzebujących i czynił to z pomocą chcących służyć, naprowadzał i wskazywał sposoby rozwiązywania problemów, by cały człowiek wewnętrznie zintegrowany szedł przez ziemską pielgrzymkę zawsze ku Bogu.

Troskę bp. Domina o człowieka utrudzonego i obciążonego można zawrzeć w słowach, które zostały zawarte w jego testamentie: „Uczestników pogrzebu proszę, by zamiast kwiatów i wieńców złożyli ich równowartość na budowę dzieł charytatywnych. (...) Pieniądze i wszystkie inne przedmioty w moim mieszkaniu, biurze itp. mają być wykorzystane na cele diecezjalne, zwłaszcza charytatywne”¹³².

The solicitude of bishop Czeslaw Domin towards laity in the light of the post-visitation decrees of the parishes of Koszalin-Kolobrzeg diocese

The Canon Law Code which is obliging within the Catholic Church, obliges the diocesan bishop to pay pastoral visits within his diocese (can. 396 § 1). The Vati-

¹³² Cz. D o m i n, *Testament, w: Rozmiltowany w miłosierdziu*, dz. cyt., s. 272.

can Council II points out that the bishops should run the particular churches entrusted to them, by counsels, encouragements and example, and that they should do it by the power of their authority (LG 27). During his 4-year pastoral work in the diocese of Koszalin and Kolobrzeg, bishop Czeslaw Domin visited 55 parishes. In each one of them he was concerned not only about the priests, but also lay people, and especially their spiritual lives. Bishop Domin was undertaking some actions aimed to revive charity activities within the parishes. Also, he was encouraging pastoral care for married couples and families, and tried to change things concerning religious education in public schools. He was always encouraging parishioners to be more active in different church activities.